

"YENİ AVRUPA DÜZENİ" ÇERÇEVESİNDE VE HELSİNKİ ZİRVESİ SONRASINDA TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİ

Hasret ÇOMAK*

Abstract

At the EU's Helsinki Summit, ambitious goals were set. First, the establishment of a Political and Security Committee to provide advice to EU leaders on security issues, as well as day-to-day political leadership of EU- led operations. Second, the creation of a Military Committee and staff to provide military advice to the Political and Security Committee and to carry out their directions during potential operations.

There is both a political and military imperative why non-EU NATO Allies such as Turkey simply must be part of the game. First, the political point. It is a very simple and straightforward point: Its proximity to the Balkans, the Caucasus, the Middle East and The Mediterranean puts Turkey at the centre of a vital strategic area. The second point is a military one. Even a quick

*Doç.Dr.

glance at a list of conceivable scenarios for EU-led crisis management operations drives the conclusion that virtually all these scenarios involve Turkey, in one way or another.

Turkey has every reason to trust itself. It has no reason at all to fear ESDI, CESDP, or any other acronyms created to define Europe's defence role. Turkey was, is and will remain a major in the European security equation.

.....

I.Giriş

Avrupa, II. Dünya savaşından sonra Avrupa Birliği'nin oluşumu ile örtüşen ve onun yarattığı sinerji ile beslenen bir süreç içinde, ekonomik olarak bütünleşmek ve giderek siyasal bir kimlik kazanmak suretiyle küresel dengelerdeki konumunu yeniden güçlendirmek yoluna girmiştir. Avrupa'nın, Kuzey Amerika ve Uzak Doğu ile birlikte üç ekonomik güç merkezinden biri haline gelmesi, savaş ve ekonomik kutuplaşmadan ziyade, barış içinde, serbest ticaret ve ekonomik işbirliği yoluyla gerçekleştirilmektedir.

Soğuk savaş döneminde geçerli olan ekonomik, sosyal ve siyasal güç akımlarının ortadan kalkması sonucunda, Avrupa'nın bütünleşme süreci yeni bir biçim ve hız kazanmıştır. Bu yeni dönemde Avrupa'nın bütünleşmesi AB'nin gelişmesi ile aynı kavram olarak algılanmaya başlamıştır. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini içine alan genişleme kararı ile birlikte, Avrupa Birliği, bu süreci kontrol eden başlıca belirleyici güç olarak konumunu belirginleştirmiştir.

Günümüzde değişmeyen bir doğru vardır, o da serbest piyasa ekonomisi üzerinde yükselen çoğulcu demokrasiye dayalı laik rejimin evrensel bir kıstas olmaya dün olduğu gibi yarın da devam edecek olmasıdır. AB gibi bir bütünleşme hareketinin temelinde; ORTAK ÇIKARLAR, DAYANIŞMA ANLAYIŞI, BARIŞ VE İSTİKRAR İÇİNDE BİRLİKTE YASAMA ilkeleri yatmaktadır.

AB, demokratik, laik, barışçı ve sürekli ekonomik ve sosyal kalkınmaya yönelik bir toplum projesidir.

AB, başlangıçta altı ülkenin oluşturduğu sektörel bir ticari ve ekonomik modelden yola çıkarak tüm Avrupa'yı kapsayacak siyasi ve ekonomik bir yapıya doğru kaydedilen gelişmenin bugün ulaşılan aşaması olarak tanımlanabilir. AET, Gümrük Birliği, Ortak Pazar, Avrupa Para Sistemi, Tek Pazar, Tek Para, Ekonomik ve Parasal Birlik ve nihayet Siyasi Birlik, AB'nin gelişme sürecinde tamamlanan ya da hızla tamamlanmaya çalışılan aşamalarını ifade etmektedir.

II. Avrupa 21. Yüzyıla Nasıl Giriyor?

11 Aralık 1999'da gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi'nde AB Konseyi'nin açıkladığı sonuç bildirisi ile Türkiye-AB ilişkilerinde yeni bir dönem başlamıştır. Bu bildiri aynı zamanda Avrupa'nın gündemini gelecekte belirleyecek gelişmelerin yoğunlaşacağını göstermektedir. Özellikle onüç aday ülke ile üyelik stratejilerinin sürdürülmesi önemli bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa entegrasyon coğrafyası değerlendirildiğinde 2002 yılında tedavüle girecek EURO'yu siyasi destek sürmektedir. 15 üye ülkeden 11'nin katıldığı EURO 11'de İngiltere, İsveç, Danimarka ve

Yunanistan geçici olarak yer almamaktadır. İngiltere, İskandinavya ve yeni üye olacak ülkelere doğru EURO'nun yaygınlaştırılması ve ABD Doları ile hangi yönde bir denge oluşturacağı konusunda belirsizlikler devam etmektedir. EURO 11'nin hem uluslararası piyasalar, hem de AB içi kullanıcılar arasında güven ve saygınlığını sağlaması durumunda Avrupa entegrasyon sürecinin siyasi boyutunun pekişeceği değerlendirilmektedir.

Avrupa Güvenlik ve Savunma kimliği (AGSK) açısından değerlendirme yapıldığında; NATO üyesi olmayan İsveç, İrlanda, Finlandiya ve Avusturya'nın pasif katılımının olduğu görülmektedir. NATO içinde ve dışında, AB, özerk bir askeri kurumsallaşmaya yönelmektedir. Bu çerçevede, Batı Avrupa Birliği (BAB), AB Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası ve EUROCORPS gibi, Ortak askeri birimlere kurumsal yapılarını aşamalı olarak ortak bir savunma kimliğine dönüştürüleceklerdir.

AB'nin genişleme projesine geniş açılı bir yaklaşım modeli ile bakıldığında; Avrupa Kıtasında, AB'nin belkemiği rolünü üstleneceği yeni bir düzen tesis etme girişimleri sadece halihazırda aday üyelikleri(1) açıklanmış on üç aday ülke ile sürdürülen müzakerelerden ibaret değildir. Avrupa'nın fikir hareketlerinin

1-Resmi olarak aday üyelikleri açıklanan ülkeler; Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Slovenya, Estonya, Kıbrıs Rum Yönetimi, Slovakya, Letonya, Litvanya, Bulgaristan, Romanya, Malta ve Türkiye'dir. Bu ülkeden ilk altısı hakkında müzakereler ilerlemiş bir statüde sürmektedir. İkinci altı ülke ile müzakereler yeni başlamış olup, sürmektedir. Türkiye ile müzakereler Kopenhag Siyasi Kriterlerine bağlı olarak sürdürülmekte olup, 8 KASIM 2000 tarihinde Katılım Ortaklığı Belgesi açıklanmıştır. Kararsızlar statüsünde İsviçre, Norveç ve İzlanda yer almaktadır. Beklenen statüsünde Hırvatistan, Bosna-Hersek, Yugoslavya, Arnavutluk, Makedonya ve Moldova bulunmaktadır. Belirsiz Ülkeler olarak Ukrayna, Rusya, Belarus, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbeycan vurgulanmaktadır.

temellerinin atıldığı entellektüel çevrelerde, Barcelona sürecine dahil Akdeniz Ülkeleri, Rusya, Ukrayna ve hatta bazı Kafkas Ülkelerini dahi içeren bir coğrafyada "Deniz Geniş Avrupa Düzenini" kurmayı amaçlayan makro tarih ve politika tezleri üretilmeye devam edilmektedir.

Daha Geniş Avrupa Modeli(2)'nin özünü güçlü bir merkez ile bu merkezin etrafında dışa doğru gidildikçe merkezle, ilişkilerin (çok taraflı ve ikili) yürütüldüğü bir sistem oluşturmaktadır. Bu sistem de genişleme sürecini şu şekilde özetlemek mümkündür. İlk aşamada Avrupa Ekonomik Alanı (Norveç, İzlanda ve Lichtenstein) yer almaktadır. İkinci sırada ise tam üye olması beklenen İsviçre yer almaktadır. Üçüncü sırada ise ilk dalga da yer alan 6 ülkeye (Estonya, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Slovenya ve Kıbrıs Rum Yönetimi) ayrılmıştır. Dördüncü sırada ikinci dalga aday ülkeleri (Letonya, Litvanya, Slovak Cumhuriyeti, Romanya ve Bulgaristan) vardır. Maltada bu gruba dahil edilebilecek ülke konumundadır. Beşinci sırada 11 ARALIK 1999 tarihinde açıklanan AB Konseyi Helsinki Zirvesi'nin sonuç bildirisi ile aday ülke olarak kabul edilen Türkiye bulunmaktadır. Zirve Sonuç Bildirisi, Türkiye'yi AB üyeliğine aday diğer ülkeler ile aynı kıstasın temelinde resmen aday ülke ilan etmesi yönü ile son derece olumlu bir nitelik taşımaktadır. Altıncı sırada bir Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması imzalayan Rusya Federasyonu ve AB ile İkili Serbest Ticaret Anlaşması (STA) imzalamayı arzu eden Ukrayna ve Moldova yer almaktadır. Yedinci halkada halen AB ile STA imzalamış olan İsrail

ile 2010 yılına kadar STA yapması beklenen Tunus ve Fas bulunmaktadır. Sekizinci sırada ise bazı Balkan ülkeleri bulunmaktadır. Özellikle Hırvatistan ve Makedonya'nın ortaklık düzeyine yakın olduğu değerlendirilmektedir. KOSOVA'da meydana gelen gelişmelerden sonra stratejik nedenlerden dolayı Balkan ülkelerine siyasi öncelik verilmesi beklenmektedir. Dokuzuncu grupta bazı Kafkas ve Orta Asya ülkeleri yer almaktadır. Bu grupta yer alan ülkeler ile ilgili modelde isim verilmemekle birlikte Gürcistan ve Ermenistan'ın yer alabileceği tahmin edilmektedir. Onuncu sırada Bosna-Hersek ve Arnavutluk bulunmaktadır. Kosova'da meydana gelen gelişmelerden dolayı bu iki ülkenin önceliğinin daha artabileceği değerlendirilmektedir. Onbirinci sırada Barcelona sürecine dahil diğer Akdeniz ülkeleri bulunmaktadır. Onikinci sırada ise Sırbistan, Belarus ve Libya bulunmaktadır. Son halkada yer alan bu ülkelere karşı değişik tedbirler alınmış olup, bu tedbirler sürdürülmektedir.

AB'nin kurucu antlaşmalarında, dayandığı temel evrensel değer olarak tanımlanan demokrasi ve insan hakları konusunda;

-AB içi demokraside, siyasi kurumlar ile yurttaşlar arasında ilişkide saydamlığın ve hesap verilebilirliğin daha artırılması,

-Aday ülkelere karşı olan yaklaşımlarda ve dış ilişkilerde insan hakları etkeninin tutarlı bir siyaset zeminine sahip kılınması,

-AB ülkelerinde aşırı milliyetçi siyasi partilerin yükselmesi ve Avusturya'da olduğu gibi iktidara gelebilmeleri karşısında, yüzeysel tepkilerin ötesine geçen kapsamlı politikaların üretilmesi, önemli bir beklenti olarak güncelliğini korumaktadır.

AB'nin, kendi kurumsal yapısını üyelik sayısını iki katına çıkaracağı bir siyasi yapıya uygun hale getirmesi genişlemenin önkoşullarından en önemlisidir.(3)

Bu yöndeki en önemli gelişme karara alma mekanizmalarının yeniden yapılandırılmasının gündeme gelmesidir. Karar alma mekanizmalarının konfederal yaklaşımdan federal bir yaklaşıma yönelmesi beklenmektedir. Böylece üye ülkelerin veto hakkı istisnai bir konuma gelebilecektir. Uluslarüstü konumdaki Avrupa Parlamentosu, AB Bakanlar Konseyi, AB Komisyonu ve AB Adalet Divanı'nın üyeliklerinin gelecekte ulusal otoritelere göre daha artırılması yönünde bir yaklaşım benimsendiği değerlendirilmektedir. Bu noktadan hareket ederek AB'nin Kurumsal gelişme çizgisinde federalist eğilimlerin giderek ağırlık kazandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

ABD ile AB arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde; küresel düzendeki en önemli siyasi işbirliği, ticaret ortaklığı, karşılıklı yatırımlar ve şirketlerarası ilişkiler, ortaklıklar ve birleşmeler, AB ile ABD arasında gerçekleşmektedir. Bu ilişkilerin, uzun vadede bir Transatlantik Ekonomik Alan/Ortak Pazar hedefine doğru yönelebileceği değerlendirilmektedir. AB'nin önümüzdeki dönemde ortak savunma mekanizması geliştirmede alacağı mesafe ve bunun sonucunda ABD ile oluşturacağı yeni siyasi işbirliği dengesi;

3-Yeni Avrupa Düzenini oluşturan kurumlar sadece AB değil, BM, OECD, IMF, AGİT, NATO ve Avrupa Konseyi gibi kurumlardır.
- Demokratik Kurumlar : Avrupa Konseyi, AB
- İnsan Hakları : BM, Avrupa Konseyi, AB
- Ulusal Azınlıklar : BM, AGİT, Avrupa Konseyi
- Devletlerarası İlişkiler : BM, AGİT, NATO, BAB, AB

EURO'nun uluslararası mali sistemde ABD Doları ile rol paylaşımını ve transatlantik ilişkilerin yönünü belirleyecektir.

AB'nin dış ilişkilerindeki stratejik üçgenin diğer köşesinde Japonya bulunmaktadır. AB ile Japonya son yıllarda aralarındaki ticareti arttırıcı bir dizi konuda anlaşmaya varabilmiştir. Ayrıca Avrupa'da Japon yatırımları ivme kazanmıştır.

AB'nin derinleşme alanında kaydedilen ilerlemeleri Akdeniz Bölgesinde serbest ticareti hedefleyen bir işbirliği politikasına öncelik vermek suretiyle devam etmektedir. Bunun yanısıra Eski Sovyet Cumhuriyetleri ile özel işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır. Aynı yaklaşım, AB'nin Güneydoğu Asya, Latin Amerika ve Körfez ülkelerinin bölgesel işbirliği örgütleri ve eski sömürgelerden oluşan "Afrika-Karaiip-Pasifik" grubu ile ilişkilerinde de kurumsal bir esasa dayanmaktadır. Ayrıca Çin, Hindistan ve Avustralya ile özel anlaşmalar tesis edilerek ilişkilerin derinleştirilmesi yönündeki yaklaşım devam etmektedir.

III. Helsinki Sonrası Türkiye-AB İlişkileri

11 Aralık 1999 tarihinde açıklanan AB Konseyi Helsinki sonuç bildirisini ile Türkiye'ye diğer aday ülkelerle eşit adaylık statüsü tanınmıştır. Zirve bildirisini Türkiye'yi, AB üyeliğine diğer ülkeler ile aynı kriterler temelinde resmen aday ülke ilan etmesi son derece olumlu bir nitelik taşımaktadır.

1997 yılının Aralık ayında gerçekleşen ve Türkiye'yi aday ülkeler listesinden çıkararak dışlayan Lüksemburg Zirvesi ile oluşan olumsuz şartlar gözönünde bulundurulduğunda, AB'nin ülkemize yönelik tutumunda meydana gelen bu değişikliğin tesadüflerden

kaynaklanmadığı değerlendirilmektedir. Türkiye, Lüksemburg Zirvesi'nde alınan kararlara karşı gösterdiği kararlı tepki sonucunda siyasi ilişkilerini askıya aldığı açıklamıştır. Türk Hükümeti, AB'ye bu yaklaşımı ile bu kararın taraflar üzerindeki olumsuz etkilerini değerlendirebilmesi için gerekli zaman ve fırsatı vermiştir. Daha sonra yapılan Cardiff, Viyana ve Köln Zirvelerinde atılan bir takım olumlu adımlara rağmen, Türkiye'yi tatmin edecek net bir adaylık kararı çıkmamıştır.

11 Aralık 1999 Helsinki Zirvesi ile Türkiye'nin adaylık statüsünün benimsenmesi Türkiye'nin "Avrupalılık Kimliği" tartışmasına son vermiştir. Zirve Sonuç Bildirisi ile AB, Türkiye'ye adaylık statüsü vermekle aynı zamanda sorumluluk ve taahhüt altına girmiştir. Helsinki Zirvesi'nin en önemli yönü; Türkiye diğer aday ülkelerle eşit şekilde ve eşit koşullar çerçevesinde ele alınacak ve tam üyelik müzakerelerine hazır hale getirilecektir.

AB'ye aday ülkenin müzakerelere başlayabilmek için uyması gereken kıstaslar olarak temelde Kopenhag siyasi Kıstasları ile Helsinki Siyasi tanımlamalarına ilişkin esaslar ön plana çıkmaktadır. Özellikle Kopenhag Siyasi Kriterleri ile; demokrasi ve insan hakları konusunda AB raporlarında tanımlanan gelişmelerin gösterilmesi istenmektedir. 1993 Kopenhag Zirvesi'nde AB ülkeleri yeni üye olabilecek ülkelere yönelik siyasi, ekonomik ve idari kıstasları koymuşlardır. Bu kıstaslar; demokrasinin güvence altına alındığı istikrarlı bir kurumsal yapı, hukukun üstünlüğü, insan haklarına ve azınlık haklarına saygı; iyi işleyen bir pazar ekonomisi ve AB içindeki rekabet baskısına karşı koyabilme yeteneği ile AB'nin çeşitli ekonomik, siyasi ve parasal hedeflerine bağlılığı

öngörmektedir. Yakın vadede Türkiye'nin en önemli hedefi, AB ile demokratik standartlarımızın ve hukuk devleti işleyişinin Kopenhag Kıstaslarına uyumlu olduğu konusunda bir ortamının yaratılması yönünde ilerleme sağlanmasıdır. Helsinki Siyasi tanımlamalarında ise; "Sınır sorunlarını komşuları ile barışçı yollardan veya Lahey Uluslararası Adalet Divanı nezdinde çözmek" ilkesi benimsenmiştir. Bu gelişme, 2004 yılına kadar sorunlar çözümlenemediği takdirde AB Konseyi'nin siyasi değerlendirmesine imkan vermektedir. Ayrıca Helsinki Siyasi tanımlamalarında; "Diğer aday ülkelerin tam üyelik sürecine engel teşkil etmemek" koşulu bulunmaktadır. Türkiye açısından değerlendirildiğinde bu koşul; "Özellikle Kıbrıs konusunda, ada içi siyasi çözüm, tam üyelik için ön koşul teşkil etmeyecek" bir yaklaşımının önemli bir göstergesidir. Bu tanımlama bunu açık olarak vurgulamaktadır.

Türkiye ile danışma halinde olan AB Komisyonu tarafından hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi 8 Kasım 2000 tarihinde yayınlanmıştır. (EK-A) Katılım Ortaklığı Belgesinin 2001 yılı sonuna kadar yerine getirilmesini öngördüğü politik kriterlerden biri Türk vatandaşlarının ana dilinde televizyon ve radyo yayınlarının yapılmasını içermektedir. T.C. Anayasası'nın "Türkiye Devleti'nin resmi dili Türkçedir" düzenlemesi Türkiye'de yaşayan insanların resmi dillerinin Türkçe olduğu kesin bir şekilde vurgulanmaktadır. Türkçe manevi bir değer olup, Türk Devleti'nin ve Milleti'nin etrafında toplandığı kutsal simgedir. 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 4/t maddesi "Radyo ve televizyon yayınlarının Türkçe yapılmasını, ancak, evrensel kültür ve bilim eserlerinin oluşmasında katkısı olan

yabancı dillerin öğretilmesini veya bu dillerde haber iletilmesi amacıyla bu dillerin kullanılabilmesini" öngörmekte ve aynı zamanda "Türkçeyi aşırılığa kaçmadan, özellikleri ve kuralları bozulmadan konuşma dili olarak kullanmak, milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak çağdaş eğitim ve bilim dili halinde gelişmesini ve zenginleşmesini sağlamak esasını" getirmektedir. Türkiye, 1948 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile 1950 İnsan Haklarının ve Temel Hürriyetlerinin Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nde öngörülen düzenlemelere daima sadık kalmıştır. 8 Kasım 2000 tarihinde açıklanan Katılım Ortaklığı Belgesi'ndeki Türk Vatandaşlarına ana dilinde televizyon ve radyo yayınları yapılmasına ilişkin politik kriter bir noktada T.C. Devleti'nin üniter yapısına gelecekte yönelebilecek bir tehdit olarak değerlendirilmektedir. Aynı zamanda bu kriterin egemenlik kavramı ile çelişebileceği de kuşkusuzdur. Avrupa Birliği'nin Katılım Ortaklığı Belgesinde yer alan bu siyasi kriter ile Helsinki Zirvesi'nde ortaya koyduğu siyasi iradenin arkasında durmadığı kıymetlendirilmektedir.

AB, egemen devletler birliğidir. AB bünyesinde alınan kararlar, halkın demokratik iradesi ve ülkelerin vatandaşları tarafından meşru kılınmak zorundadır. Bu meşruiyet ulusal düzeyde ve AB kurumlarında özellikle karar almanın gerekli ve uygun olduğu ortamlarda gerçekleşmelidir. Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan ana dilde televizyon ve radyo yayınlarına ilişkin politik kriterin ulusal düzeyde meşruiyet taşımadığı değerlendirilmektedir.

8 Kasım 2000 tarihinde yayınlanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nin kısa dönem (2001 yılı sonuna kadar) politik kriterlerinden birisi de BM Genel Sekreteri'nin girişimleri ile başlatılan Kıbrıs sorununun başarılı olarak sonuçlanması için politik diyalogun güçlü bir şekilde desteklenmesini içermektedir.

15 Kasım 1983 tarihinde; meşruluğunu yitirmiş Kıbrıs Cumhuriyeti karşısında, kendi iradesini tayin etme hak ve özgürlüğünü kullanarak kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti egemen bir devlettir.

11 Aralık 1999 tarihinde açıklanan Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirisi'nde" sınır sorunlarının komşuları ile barışçı yollardan veya Lahey Uluslararası Adalet Divanı nezdinde çözülmesi öngörülmekte ve bu gelişmelerin 2004 yılında AB Konseyi'nin siyasi değerlendirmesine tabi olması" hükme bağlanmaktadır.

Helsinki Sonuç Bildirisinde yayınlanan irade beyanına aykırı olarak açıklanan 8 Kasım 2000 tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi'nde Kıbrıs ile ilgili yer alan politik kriter, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ne 2001 yılının sonuna kadar konuyu başarılı olarak sonuçlandırma yükümlülüğünü yüklemektedir. AB'nin Kıbrıs sorununa hukuki zorunluluktan çok siyasi çıkar hesaplarıyla yönlendirilmiş bir tutumunun varlığı dikkat çekicidir. Milletlerarası toplum üyelerinin Kıbrıs Rum Yönetimi'ni Kıbrıs Adası'nın tümünde meşru otorite olarak kabul etmek istemeleri Kıbrıs Türk Toplumunun Self-determination hakkını reddetmek anlamındadır.

Kıbrıs Sorunu; Türkiye ve Yunanistan için öncelikle ve özellikle insan unsuruna yönelik bir sorundur. Konunun her iki ülke açısından stratejik yönü de vardır. Ada'da her iki topluma eşit

statüde kendi geleceklerini saptamak hakkının kabul edilmesi gerekmektedir. İki kesimli, iki toplumlu, federal sistem üzerinde uzlaşmaya varılması Türkiye ve Yunanistan'ın girişimleri ile mümkün olabilecektir. Dolayısıyla sorun bir AB sorunu değil, Türkiye ile Yunanistan'ın ortak uzlaşmaya vararak çözüme kavuşturabileceği bir sorundur.

IV. Sonuç ve Öneriler

a. Sonuçlar

Yunanistan'ın 8 Kasım 2000 tarihinde açıklanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nin AB Bakanlar Konseyi'nin muhtemelen 2001 yılında İsveç'in dönem başkanlığında yapılacak toplantıda onaylanma aşamasında Ege sorunlarını da belgeye koydurabileceği ve böylelikle mali işbirliğini veya müzakerelerin başlamasını engelleyebileceği değerlendirilmektedir.

Avrupa Parlamentosu, "düşünce özgürlüğü", "ölüm cezası", "komşularla iyi ilişkiler" gibi nedenlere dayanarak, AB bütçesi üzerindeki belirleyici yetkisini, Türkiye ile mali işbirliğinin kısıtlanması yönünde kullanabilecektir.

Muhafazakar çevreler Avrupa içinde, "kültürel farklılıklar", "demokrasi", "Avrupa'nın sınırları" gibi temaları Türkiye aleyhine işleyebilecekleri beklenmektedir.

Türkiye karşı lobilerin ABD Kongresi'nde gündeme getirdikleri 24 Nisan Sözde Ermeni Soykırımının karar tasarısının Fransız ve İtalya Parlamentosu'nda karar altına alınmasından sonra diğer AB üyesi ülke parlamentolarında da benzer tasarıların gündeme gelebileceği kıymetlendirilmektedir. Ayrıca Türkiye'ye

karşı lobilerin "Kürt Sorunu" "Ermeni Sorunu" ve "İnsan Hakları Sorunu" konularında aleyhte kampanya yürütebilecekleri değerlendirilmektedir.

Katılım Ortaklığı Belgesi'nin açıklanması ile birlikte; Türkiye siyasi ve ekonomik yönleri ile AB'nin denetimine ve uluslararası kamuoyunun bilgisine açık bir konuma gelecektir. Adaylığın gerektirdiği siyasi ve ekonomik reformları gerçekleştirmekte yaşanacak sorunlar, yalnızca bu süreci yavaşlatmayacak, aynı zamanda ülkenin ekonomik ve siyasi ortamında çok az da olsa kriz etkisi yaratabilecektir.

Adaylık sürecinin gerektirdiği değişimler, toplumsal yaşamın birçok yönünü, etkileyecektir. Bu kapsamda, AB adaylığının gerektirdikleri hakkında toplumun doğru bilgilendirilmesi, Devlet-yurттаş ilişkilerinde saydamlık ilkesinin egemen kılınması, sivil toplum örgütlerinin güçlendirilmesi, bu örgütlerin AB ülkelerindeki eşdeğer kuruluşları ile ilişkilerinin gelişmesi ve etkin oldukları alanlarda siyasi karar sürecine katılmalarının sağlanması, AB ülkelerinde bulunan eşdeğer örgütlere üye olan sosyo-ekonomik temsil örgütlerinin AB'ye uyum sürecinde aktif rol üstlenmesi gerekmektedir.

b. Öneriler

8 Kasım 2000 tarihinde yayınlanan Katılma Ortaklığı Belgesi, Türkiye'yi tam üyelik müzakerelerine götüreceği yolu açacaktır. Bu çerçevede, ülkemizin AB'ye yakınlaştırılması sürecinde, taraflar arasında gerekli uyumun sağlanabilmesi için Katılım Ortaklığı Belgesi'nde kısa ve orta vadeli önceliklere uygun

önlemlerin alınması yönünde girişimlerin sürdürülmesi gerekmektedir.

Ülkemizin AB mevzuatına uyumu çerçevesinde çok önemli gayretlerin sarfedilmesi gerekmektedir. Bu gayretler toplumumuzun esasen içinden geçmekte olduğu reform sürecini, her alanda hızlandıracaktır. AB ve üye ülkelerinin ülkemize yönelik çalışmalarını Türkiye'nin ihtiyaçlarına daha uyumlu bir zeminde değerlendirmeleri gerekmektedir. Bu nedenle Türkiye ilişkilerinde yapıcı diyaloga, her seviyede dayanışma ve işbirliğine önem vermelidir.

Helsinki Zirvesi'nde başlayan yeni dinamiğin zaman unsuru Türkiye tarafından çok iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. AB'nin gelecek dönemde genişlemesi büyük bir ülke grubunun katılması ile sonuçlanacaktır.

Türkiye'nin bu ülkelerden kopmaması ve süreçte mümkün olduğu kadar öne geçmesinin önemli bir şans olduğu değerlendirilmektedir. Bu nedenle tam üyelik müzakerelerinin Katılım Ortaklığı Belgesi'nde belirtilen kısa ve orta vadeli önceliklere uygun olarak hızlı bir şekilde yürütülmesi olumlu bir yaklaşım olarak kıymetlendirilmektedir. Türkiye'nin içine girdiği entegrasyon dinamiğinin esası da bunu gerektirmektedir.

AB son derece dinamik ve hızla gelişen bir yapılanmadır. Bu sürekli gelişen yapılanma içinde hak ettiği yeri alabilmesi için Türkiye de AB'nin dinamizmini yakalamak zorundadır. Bu da AB'nin temel değerlerini benimsemekle başlayan ve gelişen koşullara uyumlu devam eden sürekli bir reform anlayışını gerektirmektedir. Türkiye'nin tam üyeliğe yönelik bu toplumsal

projenin gerçekleştirilmesi için, ekonomik, siyasi ve sosyal yaşamı ilgilendiren bir çok alanda tüm kurumları ve kurallarıyla yeniden yapılanması gerekmektedir. Bu yapılanma için kısa ve orta vadede yürütülecek çalışmalar için stratejik düzeyde planlamaların yapılmasının uygun olabileceği değerlendirilmektedir.

Türkiye, gelişen ve hızla değişen dünya koşullarında dünya ile rekabet edebilir dayanıklı bir ekonomik yapıya kavuşmaktadır. AB'ye entegrasyon sürecinde Türkiye'nin çıkarlarını kararlılıkla koruması gerekmektedir. Hazırlanacak ulusal program belgelerinin Türkiye'nin AB mevzuatına ve politikalarına uyumunu kolaylaştıracak nitelikte düzenlenmesinin yararlı olabileceği değerlendirilmektedir.